ואתי לאימנועי מפסח. ואפילו אחר שיעשה פסח, אסור כדי שלא ימהר לאכול ויעשה פסח שלא כראוי: **דילמא** אתי למיכל אכילה גסה. ואינה אכילה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ:) האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור וקשה דאמרי' בגזיר (דף כג.) גבי פסח זה שאכלו אכילה גסה ופושטים ידיהן בה ופריך רשב"ל קרית ליה הני דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קא עביד ואומר ר"ת דתרי גווני אכילה גסה אחת שנפשו קצה מלאכול ועל זאתה פטור ביום"כ ויש אכילה גסה שאינו מתאוה לאכול אך יש בה טעם והא דפסח נאכל על השבע הייט שמתאוה לאכול קלת ועוד י"ל דאין לו לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח אע"פ שלא קיים מצות אכילה דאכילת פסחים לא מעכבא *ומה שפירש רשב"ם דנקט מלה משום דשייכא אפילו בזמן הזה דליכא פסח לא נהירא דאפילו הי טעמא משום פסח אסור בזמן הזה כדמוכח בסמוך גבי רב ששת דהוה יתיב טלי יומא בתעניתא ופירוש *אחר עיקר שפי' דנקט מלה דבאכילה מועטת הוי אכילה גסה: **אפי'** לגריפס המלך. פי' רשב"ם מלך כשר ומבני חשמונאי היה ולא דק דכסותה (דף מח.) אמרי' כשהגיע למקרב אחיך השיס עליך מלך זלגו עיניו דמעות: **שהיה** רגיל לאכול בחשע שעות. *פי"מ לפי שדרך מלכים לעמוד בג' שעות והיה מתנהג כתלמיד חכם לאכול בשבע שעות *אחרי קומו ואין נראה דא"כ הוה ליה למימר ט' שעות לגריפס כשש שעות לת"ח: **מיני'** תרגימא. פי' רשב"ם פירות וכשר בלא לחם ולא נהירא דאמרינן בתוספתא דכילד מברכין הכיאו לפניו מיני תרגימא מברך בורא מיני מזונות אלא על חמשת מינים, ואין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת מינים, ומיהו בפרק בתרא דיומא (דף עט:*) איכא חד שיטתא דמשני ואיבעית אימא מאי מיני תרגימא פרי: **נירו** לכם ניר. פי' רשב"ם דעל ידי החריסה מקבלת הזריעה ה"ע ע"י אכילת תרגימא יאכל מלה מיהו חריסה וזריעה תרי מילי נינהו ולא דמי לשתי אכילות **ונראה** שזה הפסוק משל הוא כענין זה דכתיב (ירמיה ד) אם תשוב ישראל נאם ה', אלי תשוב, אם תסיר שקוציך וגו' פי' לאחר שתסירו שקוציך אז תשובו אלי וכל זמן שקוציך עמכם **וְנָתַיְתָּם** ממני לא תוכלו לשוב כי כה אמר ה' נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים כל זמן שהקוציך בתוכה אינה מועלת זריעתה כלום וה"ל מייתי זכר לדבר כשאכל קלת לבו ממשך יותר אבל כשלא אכל כלל **וְנָתַיְתָּם** אין לבו ממשך אחר אכילה והוי כזורק אבן לתחת: אלא

[ועי"ש תוס' מיר כג. ד"ה פסח ותוס' יבמות מ.ד"ה אכילה ותוס' ב"ק דף ק. ד"ה אכילה]

נוטאו אריה אוכלים בשר סמוך למנחה אומר לאוכל ל' ופירוש מ' דברים הם מגדרין לאכילה ומשתתים אבינו מאני מרגיאא ב) יראות ג) יין (בבאיות)

[כדאיתא לעיל יב:]

[ע"ש בגמ' ובתוס' שם ד"ה מיני ותוס' סוכה דף כז. ד"ה נמיני]

רבינו חננאל

אוקימנא סמוך למנחה קטנה מרחניא אפילו אגריפס המלך שרגיל לאכול בחשע עד שתחשך אמר רב יוסף אבל מסבל היא במיני תרגימא. פי' רב האי תרגימא כסגין של מיני מתיקה דתנינן בתוספתא דברכות הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני [מזונו']: **רבי** צחק מסבל ביריקי כלומר *) היה אוכל זה מיני תרגימא וזה היה אוכל מן המנחה ולפעלה תניא נמי הכי השמש שוכל בבני מעים ונתן לפני האורחים רבא הוה שתי חמרא שבא במעלי דשבתא אמר כי היכי דנגרריה ללביה ונכפין [ונאכל] למצות וכו':

מו דילמא סמוך למנחה קטנה. בחשע שעות כשהוא מאוחר בפרק תמיד (לעיל דף נט.): **ומשום מלה**. שיכנס לה כשהוא תאוה: **לגריפס סמוך**. לא היה אוכל עד חשע שעות: **מי אמרת בשלמא סמוך למנחה קטנה סייגא רבותיה**. דלתע"ג דעדיין לא אכל וזמן איסוריה אכתי לא מטו בשעה תשיעית עד לאחר חשע אפ"ה לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסוריה ועכשיו אינו אוכל: **אלא אי אמרת סמוך למנחה גדולה דאגריפס**. אם אי אמרת דסמוך למנחה גדולה הוא דאגריפס אכל אכילה גסה דמיירי בחשע שעות: **מאי רבותיה דאגריפס חל איסור עליה מעיקרא**. אם אי אמרת דסמוך למנחה גדולה הוא דאגריפס אכל אכילה גסה מאי רבותיה דאגריפס הא מטיא ליה זמן איסורא: **כארבע שעות**. דלדידן דמי קמ"ל. אמר רבי (יוסי) אבל מטביל הוא במינו תרגימא. ר' יצחק מטביל בירקי תניא נמי הכי *השמש מטביל בבני מעיין ונותנן לפני האורחים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים *רבא יהוה שתי חמרא כולי מעלי יומא דפיסחא כי היכי דנגרריה לליביה דניכול מצה טפי לאורתא, אמר רבא מנא אמינא לה דחמרא מיגרר גרירי דתנן בין

תורה אור

ואתי לאימנועי מלמיעבד פסחא **או דילמא סמוך למנחה קטנה תנן** ומשום מצה דילמא אתי למיכלה למצה אכילה גסה? אמר רבינא ת"ש **אפילו אגריפס המלך שהוא רגיל לאכול בתשע שעות, אותו היום לא יאכל עד שתחשך** אי אמרת בשלמא סמוך למנחה קטנה תנן היינו רבותיה דאגריפס, אלא אי אמרת סמוך למנחה גדולה תנן, מאי רבותיה דאגריפס חל איסור עליה מעיקרא, אלא סמוך למנחה קטנה תנן, סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא מטיא ליה זמן איסורא? מדהו דתימא תשע שעות לאגריפס כארבע שעות לדידן דמי קמ"ל. אמר רבי יוסי אבל מטביל הוא במינו תרגימא ר' יצחק מטביל בירקי תניא נמי הכי השמש מטביל בבני מעיין ונותנן לפני האורחים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים רבא יהוה שתי חמרא כולי מעלי יומא דפיסחא כי היכי דנגרריה לליביה דניכול מצה טפי לאורתא, אמר רבא מנא אמינא לה דחמרא מיגרר גרירי דתנן בין

בגמר ט' שעות דמתשע שעות ומחצה הוי זמן דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא דערב הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו מיד לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה קטנה דהייטו בגמר תשעה וכבר נשחט הפסח ואין כאן לחוש אלא משום מלה שלא יאכלנה אכילה גסה, ואיכא נמי דמשום פסח איכא למיחש לאכילה גסה דלקח על גב להוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא איכא ובקדשים מזיק הוא דתמצינן לה ביבמות (דף מ.) אלא משום דלגבי לחם הוא אכילה גסה באכילה מועטת נקט מלה, אי נמי רבותא קאמר והכי קאמר אי דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח דליכא למיחש לעשייתו ולא לאכילתו, משום אכילת מלה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישינן: **לגריפס סמוך**. מלך כשר היה *ממלכי חשמונאי ולא היה אוכל עד שעה ט': **רבותיה דאגריפס**. כלומר הייטו רבותא דקתני בברייתא אפי' לגריפס דאע"ג דעדיין לא אכל וזמן איסורא לא מטא, אכתי בשעה תשיעית עד לאחר חשעה אפילו הכי לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור, ויתנה ולא יאכל: **אלא אי אמרת סמוך למנחה גדולה**. ממנחה גדולה ומעלה, אסור מאי אפילו לגריפס הא מטא כבר זמן איסוריה משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא: כדבעינן למימר לקמן לא גרס ליה: **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא מטא ליה זמן איסוריה**. קודם שיגמור סעודתו דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח ברישא פירקא ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר הכא מודי דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בחשע שעות שנמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר: **מכו דמיתמא ט' לאגריפס כארבע לדידן דמי**. דכיון דלמוד לאכול בחשע שעות, כארבע שעות לדידן דמי ויאכל גם הוא מלה לתיאבון גם הוא כמותינו שאוכלין בד' שעות ביום והלכך אוכל ואכתי לא מטא זמן איסורא ניסרי לאכול בתחלת ט' אע"פ שהמשך סעודתו לאחר ט' קמ"ל דאסור לאכול, אבל אי הוה תניא סמוך למנחה גדולה ליכא רבותא כלל ולא הוה שייך למיתני אפי' דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח ולא משום אכילה גסה דמלה ליכא למימר הכי מהו דתימא ט' לאגריפס כד' לדידן דמי' הלכך שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן: **מעכל ואוכל**. מן המנחה ומעלה: **פרגימא**. פירות וכשר בלא לחם והא דנקט מעכל שכל מאכלם ע"י טיבול: **כירקא**. היה אוכל ירק מן המנחה ומעלה לפי שאינו משביע וגרלה בעיני דמגרר ליבא למיכל ואכל מלה לתיאבון יותר ולפיכך היה אוכל [ירק] ולא היה טהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול בלילה כדאמרי' במס' שבת בפ' תולין (דף קמ:) אמר רב חסדא בר בי רב לא ליכול ירקא משום דמגרר ליבא כו' וכדאמר נמי בסמוך רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריר לליביה ודברים הללו כגון מיני תרגימא, וירקות, ממשיכין את הלב לאכול כדמוכח נמי בברכות (ל' מב.) שהיו רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את הלב כדתנן בירך על הפת פטר את הפרפרת, על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת: **מגיס נמי סבי**. דאוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך את הלב: **משמש מעכיל בבני מעים**. כלומר בבני מעים של בהמות הנשחטות לעבודת יו"ט וגם עתה מהם לפני האורחים המטויין יחד על הפסח כדי שיאכלו מלה ופסח לתיאבון, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים ואפי' מן המנחה ומעלה, דלעיל מינה תניא ע"פ סמוך למנחה לא יאכל כו': **ואע"פ שאין ראיה לדבר**. דאכילה מוכחת אכילה, זכר לדבר יש קצת דכתיב נירו לכם ניר הרגלו דוגמת שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הזריעה ואם איננה חרושה אינה מקבלת הזריעה אף אתם האוכל דברים שאין משביעין את האדם פותחים בני מעים ומרחיבין אותן ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבון כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה, ורביו שלמה זקני פירשה כן: בני מעייס הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעייס מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ומעלה דהואיל ועסוק בהן מגערי ליה אי לא אכיל, ואי אכיל לא משבעי ליה: **נירו לכם ניר**. כשאתם טורחים תטרחו בדבר שאתם יכולין ליהנות ממנו ושמש זה שעוסק בסעודה וביתם המטבחים אם איט נהנה מגערי ליה:

בין

רשב"ם

מו דילמא סמוך למנחה קטנה. והייטו בגמר ט' שעות דמתשע שעות ומחצה הוי זמן דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא דערב הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו מיד לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה קטנה דהייטו בגמר תשעה וכבר נשחט הפסח ואין כאן לחוש אלא משום מלה שלא יאכלנה אכילה גסה, ואיכא נמי דמשום פסח איכא למיחש לאכילה גסה דלקח על גב להוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא איכא ובקדשים מזיק הוא דתמצינן לה ביבמות (דף מ.) אלא משום דלגבי לחם הוא אכילה גסה באכילה מועטת נקט מלה, אי נמי רבותא קאמר והכי קאמר אי דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח דליכא למיחש לעשייתו ולא לאכילתו, משום אכילת מלה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישינן: **לגריפס סמוך**. מלך כשר היה *ממלכי חשמונאי ולא היה אוכל עד שעה ט': **רבותיה דאגריפס**. כלומר הייטו רבותא דקתני בברייתא אפי' לגריפס דאע"ג דעדיין לא אכל וזמן איסורא לא מטא, אכתי בשעה תשיעית עד לאחר חשעה אפילו הכי לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור, ויתנה ולא יאכל: **אלא אי אמרת**. ממנחה גדולה ומעלה, אסור מאי אפילו לגריפס הא מטא כבר זמן איסוריה משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא: כדבעינן למימר לקמן לא גרס ליה: **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא מטא ליה זמן איסוריה**. קודם שיגמור סעודתו דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח ברישא פירקא ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר הכא מודי דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בחשע שעות שנמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר: **מכו דמיתמא ט' לאגריפס כארבע לדידן דמי**. דכיון דלמוד לאכול בחשע שעות, כארבע שעות לדידן דמי ויאכל גם הוא מלה לתיאבון גם הוא כמותינו שאוכלין בד' שעות ביום והלכך אוכל ואכתי לא מטא זמן איסורא ניסרי לאכול בתחלת ט' אע"פ שהמשך סעודתו לאחר ט' קמ"ל דאסור לאכול, אבל אי הוה תניא סמוך למנחה גדולה ליכא רבותא כלל ולא הוה שייך למיתני אפי' דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח ולא משום אכילה גסה דמלה ליכא למימר הכי מהו דתימא ט' לאגריפס כד' לדידן דמי הלכך שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן: **מעכל ואוכל**. מן המנחה ומעלה: **פרגימא**. פירות וכשר בלא לחם והא דנקט מעכל שכל מאכלם ע"י טיבול: **כירקא**. היה אוכל ירק מן המנחה ומעלה לפי שאינו משביע וגרלה בעיני דמגרר ליבא למיכל ואכל מלה לתיאבון יותר ולפיכך היה אוכל [ירק] ולא היה טהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול בלילה כדאמרי' במס' שבת בפ' תולין (דף קמ:) אמר רב חסדא בר בי רב לא ליכול ירקא משום דמגרר ליבא כו' וכדאמר נמי בסמוך רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריר לליביה ודברים הללו כגון מיני תרגימא, וירקות, ממשיכין את הלב לאכול כדמוכח נמי בברכות (ל' מב.) שהיו רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את הלב כדתנן בירך על הפת פטר את הפרפרת, על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת: **מגיס נמי סבי**. דאוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך את הלב: **משמש מעכיל בבני מעים**. כלומר בבני מעים של בהמות הנשחטות לעבודת יו"ט וגם עתה מהם לפני האורחים המטויין יחד על הפסח כדי שיאכלו מלה ופסח לתיאבון, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים ואפי' מן המנחה ומעלה, דלעיל מינה תניא ע"פ סמוך למנחה לא יאכל כו': **ואע"פ שאין ראיה לדבר**. דאכילה מוכחת אכילה, זכר לדבר יש קצת דכתיב נירו לכם ניר הרגלו דוגמת שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הזריעה ואם איננה חרושה אינה מקבלת הזריעה אף אתם האוכל דברים שאין משביעין את האדם פותחים בני מעים ומרחיבין אותן ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבון כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה, ורביו שלמה זקני פירשה כן: בני מעייס הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעייס מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ומעלה דהואיל ועסוק בהן מגערי ליה אי לא אכיל, ואי אכיל לא משבעי ליה: **נירו לכם ניר**. כשאתם טורחים תטרחו שתהנו ליהנות ממנו ושמש זה שעוסק בסעודה לו בבית המטבחים אם איט נהנה, מגער ליה, ולא נהירא, עוד יש לשון אחר ואין בו ממש:

בין

*) [אולי דל"ל כלומר היה אוכל זה מן המנחה ומעלה אבל לא היה מעכל במיני תרגימא]

[תוספתא פ"ו]

ברכות דף לח:

הגהות הב"ח

(א) גם' אלא מאי סמוך למנחה קטנה תנן סוף: (ב) שם כתרגם שעות לדידן דמי:

[ס"א ממלכי הורדוס]

גליון השס

תוס' ד"ה שהיה כו' ר"מ. עי' תענית כה ע"ב רש"י ד"ה שכן מגיס: